

СПЕЦВИПУСК ПРИСВЯЧЕНО
МІСТУ ЧЕРКАСИ Й ЧИГИРИНЩИНИ

Козацький край

№ 2 (115),
жовтень 2021 року

З ДНЕМ ЗАХИСНИКІВ І ЗАХИСНИЦЬ УКРАЇНИ!

Мал. Артура ОРЛІОНОВА

НОМЕР ПІДГОТОВЛЕНО ЗА СПРИЯННЯ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ПРАВОЗАХИСНОГО ТОВАРИСТВА ІМ. В.СТУСА «МЕМОРІАЛ»

ЧИ ПОВЕРНЕТЬСЯ КОЗАК НА КОНЯ В ГЕРБІ ЧЕРКАС?

Андрій КРАВЕЦЬ

«На коні й під конем» – так ще з козацьких часів кажуть в Україні про «світлі й темні смуги» у житті людини, міста чи цілої нації. «На коні» – висловлювання про кращі часи. Схоже на відголосок сентенції *Aut cum scuto, aut in scuto* («Зі щитом або на щиті») – з традиції давньої Спарти...

Козак-вершник із зображення на гербі Черкас 1791 року. Вважається, що вершник зі списом у геральдиці християнських земель – вплив культу Георгія Переможця.

У гербі ж Черкас козак – давно не на коні. Маємо той варіант зображення, на якому між козаком і конем – «тин-перегородка» між синім і червоним полями, причому козак дивиться на захід, а кінь скаче в протилежний бік – на схід...

Справедливості ради слід зазначити, що це – фактична «реінкарнація» черкаського герба імперських часів – правління московського царя Ніколая Першого, знаменитого утисками всього українського, включно із запровадженням офіційного терміну «Юго-Западная Россия» відносно земель всієї України... У 1995 році за основу взяли російський герб Черкас 1852 року, замінили в ньому Архангела Михаїла на козака – і так затвердили в часи правління міського голови Володимира Олійника. Пізніше Олійник одночасно з Януковичем виїхав до Росії, а козак, якого «зсадили з коня», так і залишився Черкасам...

2021 року виповнюється 230 років з часу отримання Черкасами (1791 р. за версією більшості дослідників) «Магдебурзького права» – європейського типу міського самоврядування. Чи не час повернути Черкасам отриманий у ті часи перший міський герб – козака зі списом у руці, ВЕРХИ на коні? До речі, всі здобутки Магдебурзького права було скасовано в часі правління саме царя Ніколая Першого, на герб часів якого зорієнтовано наш нинішній герб...

До речі: козак-вершник із зображення на гербі Черкас 1791 року не дарма перегукується з «Погоною» – гербом Великого Князівства Литовського, до часів якого багато дослідників схильні відносити якщо не народження міста Черкаси, то його розквіт як адміністративного центру Середнього Подніпров'я. Вважається, що вершник у геральдиці християнських земель – вплив культу Георгія Переможця (Змієборця), вершника зі списом, який з сідла здібленого коня наносив удар злу.

Ще з цікавого: навіть у радянські часи в гербі Черкас був саме ВЕРШНИК – босоногий хлопчина у білій вишиванці скавав верхи на білому коні зі снопом жита у руках. Тоді для компартійних чиновників художники, серед яких був співавтор нинішнього герба Черкащини і прапора Черкас Микола Теліженко, пояснили – мовляв, хлопець у білому символізує те, що Черкаси – наймолодший в Україні обласний центр, а сніп жита – те, що область аграрна...

Так от: дослідники вважають, що у оповідях про Георгія Змієборця є відголоски легенд про Ярила з давніх міфів, а Ярила у давніх осінніх обрядах символізував саме босоногий хлопчак у білій вишиванці, верхи на коні і зі снопом жита у руці...

Якщо на всеукраїнському рівні досі так і не прийшли до консенсусу у справі затвердження «Великого герба» держави до 30-річчя відновлення її Незалежності, то чому б Черкасам не повернути свій оберіг до 230-річчя здобуття Магдебурзького права і того герба, де козака з сідла ніхто ще не зсаджував?..

ВСЕЛЕНСЬКОГО ПАТРІАРХА В КИЄВІ ЗУСТРІЛИ КАРТИНОЮ, НА ЯКІЙ ЗОБРАЖЕНО ДВОХ ЗАГИБЛИХ ОФІЦЕРІВ З ЧЕРКАЩИНИ

У дні вшанувань 30-річного ювілею відновлення незалежності держави в українську столицю прибув Вселенський патріарх Варфоломій. У Духовній академії очільник Вселенської православної церкви, зокрема, ознайомився з картиною відомого художника-баталіста Артура Орльонова, зображення якої використано на першій шпальті цього номера «Козацького краю»

На полотні роботи видатного митця – тридцять загиблих воїнів АТО. Серед них – прикордонник з Черкас, полковник (посмертно – генерал) Ігор Момот та уманчанин із 72-ї бригади «Чорних запорожців» ЗСУ, капітан (посмертно – майор) Андрій Кизило. Обидва після загибелі відзначені званням Героїв України...

З настанням осені картину перемістили до Музею становлення української нації, де її зможуть побачити усі охочі.

У коментарі на «Фейсбуці» Артур Орльонов подякував журналісту з Черкас Андрію Кравцю за консультації під час написання картини. Варто також зазначити, що для намалювання черкащанина Ігоря Момота художник використав світліну, зроблену відомим фотографом з Черкас Ігорем Єфімовим. Вдалу світліну він зробив навесні 2014 року з бронетранспортера, через люк. Момот не любив фотографуватися, тому на неочікуваних знімках виходив найкраще. До речі, з того ж фото свого часу робився і макет скульптури генерала Момота,

МАЙОР З УМАНІ АНДРІЙ КИЗИЛО
ТА ГЕНЕРАЛ З ЧЕРКАС ІГОР МОМОТ

що стоїть на площі Слави у Черкасах.

Символічно, що на картині присутній і прошитий кулями портрет ще одного знаменитого уродженця Чер-

кащини – Тараса Шевченка, пророчі слова якого нині так часто згадують у траншеях і бліндажах бійці новітньої війни, яку називають «АТО/ООС»...

ВОСЕНИ 2021 РОКУ У ОБІГ ЗАПУЩЕНО 75 ТИСЯЧ НОВИХ МОНЕТ ІЗ ЗОБРАЖЕННЯМ ЧЕРКАЩАН

Цієї осені Національний банк України ввів у обіг 5-гривневу пам'ятну монету «Українські рятівники», тиражем 40 тисяч екземплярів.

На реверсі монети на матовому тлі зображено рятівника з дитиною на руках. Світліну, з якої взято це зображення, зробив у 2004 році професійний фотограф з міста Черкаси Сергій Федоренко.

Побачивши монету, він розповів на своїй сторінці у Фейсбуці, про те, як 17 років тому з'явилося це зображення: «Фотографії, як і люди, мають свою історію і біографію. Це фото я зробив у Черкаському інституті пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля у 2004 році на прохання редакції “Пожежна безпека” для обкладинки журналу. На фото – син співробітників інституту Ілля Дагіль та курсант Сергій Оліфер. Потім це фото з'явилося на білбордах Міністерства НС України та вітальних листівках.

На реверсі монети, яку нині випустив Нацбанк, на матовому тлі зображено рятівника з дитиною на руках. Так одна з моїх фотографій втілилась у барельєф на монеті...»

У жовтні, до 150-річчя від дня народження знаменитого спортсмена-борця з Черкащини Івана Піддубного Нацбанк відчеканив іншу монету – із серії «Видатні особистості України». Тираж монети, яка виготовлена з нейзильберу, налічує 35 тисяч штук. На аверсі зверху зображено логотип Банкнотно-монетного двору, написи «Український богатир» та «Чемпіон чемпіонів» навколо зображення земної кулі в центрі. Із боків – стилізовані сцени боротьби, номінал монети, напис «Україна», а збоку зазначено рік карбування – 2021.

На реверсі розміщено

ЗРОБЛЕНЕ
У 2004 РОЦІ
В ЧЕРКАСАХ ФОТО
ТЕПЕР НА ДЕСЯТКАХ ТИСЯЧ МОНЕТ

портрет Івана Піддубного, роки життя спортсмена (1871-1949) і напис «Український богатир». Нагадаємо: Іван Піддубний народився в селі Красенівка, що на сучасній Черкащині. Був багаторазовим чемпіоном світу з класичної (греко-римської) боротьби у суперважкій категорії. Кар'єру розпочав, коли йому було за 30 років. Спочатку гастролював із цирком, а в 1905 році взяв участь у чемпіонаті світу в Парижі, де здобув абсолютну перемогу, прославивши Україну.

В часи більшовицької влади, отримавши перший радянський паспорт, де у графі національність йому написали «русский», борець обурився і затребував змінити запис. Коли ж конторський клерк відмовився це робити – Піддубний власноруч викреслив чужу йому національність і сам у своєму паспорті написав: «Українець!»

ВАЛЕНТИН БАДРАК: «КРАЩЕ МАТИ РОСІЮ У ЯКОСТІ ВОРОГА, АНІЖ У ЯКОСТІ ШЕФА»

САМЕ ПІД ТАКИМ ГУЧНИМ ЗАГОЛОВКОМ МОСКОВСЬКЕ ВИДАННЯ «РОСБАЛТ» ОПРИЛЮДНИЛО У ДАЛЕКОМУ 2008 РОЦІ ІНТЕРВ'Ю З ШИРОКО ВІДОМИМ ВЖЕ ТОДІ УКРАЇНСЬКИМ ВІЙСЬКОВИМ ЕКСПЕРТОМ — ЕТНІЧНИМ... РОСІЯНИНОМ РОДОМ З ЧЕРКАС

Україні нічого не потрібно від «азіатської» Росії — навіть дешевого газу. Важливіше всього — шлях до Європи і тільки через НАТО, підкреслив у розмові з російськими журналістами ще 13 років тому беззмінний керівник Центру армії, конверсії і роззброєння України Валентин Бадрак.

З цього уродженця Черкас наголосив, що сам — етнічний росіянин, розмовляє у побуті і навіть пише книги російською мовою. Говорив про погані передчуття щодо Криму, «українізації» якого ніхто належним чином не займається і про те, що лише НАТО може дати належні безпекові гарантії для України.

Інтерв'ю викликало вибуховий ефект у Росії та Україні 2008 року — на фоні тодішнього вторгнення російської воєнщини до грузинської Абхазії. Багато в словах військового експерта виявилось пророчим...

— Після конфлікту на Кавказі українські політики все частіше говорять про те, що Кисву не вдасться добитися виводу російського Чорноморського флоту з Криму до 2017 року. Це дійсно проблема для України?

— Дійсно, така проблема існує... Найстрашніше те, що сьогодні для Росії немає альтернативних версій для цієї бази. Тому і міняється позиція Москви — то база буде будуватися у Новоросійську, то в Абхазії. Це свідчить, що чіткої позиції по Криму немає. Москва затягує час — їй це вигідно, час грає на Росію. А влада України демонструє нездатність створювати вектор безпеки, українська політика в Криму відсутня. В цих умовах Росія має хорошу площадку для ведення підготовчої роботи до того, щоб максимально впливати на позицію Києва.

— Є українці, готові поступитися частиною суверенітету країни у обмін, наприклад, на дешевий російський газ. Навіщо вам НАТО, якщо можна отримувати дешевий газ?

— Зверну увагу на головне — на питання цивілізаційного вибору. Чому ми хочемо, щоб ми, українці, були європейцями? Дуже вірно підмічено, що Україна стоїть однією ногою у Європі, а іншою — в Азії. Україна стоїть на цивілізаційному, культурному розлозі. Тому так багато прихильників проросійської політики і бажаючих йти

за Росією, це люди, які навіть не ідентифікують себе з українцями. Але є інша частина, яка ідентифікує себе як українців, як частину європейського співтовариства. Для них Росія — це азіатський шлях.

Європа завжди керувалася Законами, а Росія завжди керувалася царськими указами...

— Хіба без НАТО Україна не може стати європейською державою?

— Боюсь, що без НАТО України складно стати Європою. В Україні обмежений маневр в плані своєї технологічної, економічної потужності, особливо — внаслідок того, що Україна опинилася на географічному перехресті, яке визначає, бути чи ні Росії імперією.

Росія хоче стати імперією. Росія хоче мати Україну не як партнера, а як васальну державу чи територію. В цьому ми бачимо головну проблему. Російська риторика — це те, що у 2008 році більш за все напружує людей, навіть прихильників прагматичного підходу.

— Тим не менше, останні президентські вибори (мова про обрання президентом Януковича — КК) продемонстрували, що серед населення — половина, за вашим визначенням, прихильників «азіатського вибору». Що з ними робити будете?

— Я не знаю, чи можна говорити про «половину» людей. Але те, що багато людей є прихильниками «приєднання» Криму до Росії — це факт. І це — наслідок ось цієї бездарної політики Києва.

— В Криму більшість — етнічні росіяни, їх бажання природне, при чому тут бездарна політика?

— Річ не в тому, чи є вони етнічними росіянами. Я теж етнічний росіянин, і моя рідна мова — російська. Справа у самоідентифікації. Я себе ідентифікую з українцем. Для мене краще мати Росію у якості ворога, а не в якості шефа. Ось у чому різниця! А для певної частини людей перехід із стану українця в стан росіянина не є болючим. І це — наслідок історичний, і на-

Рівно 10 років тому, у 2011 році, за три роки до окупації Криму і початку бойових дій на Донбасі, черкащанин Валентин Бадрак попереджав про діяльність стратегічної агентурної розвідки Російської Федерації на території України та підготовку десантних військ і розвідників — у своїй діалогі «Східна стратегія», яка складалася з книг «Родом із ВДВ» та «Офіцерський гамбіт».

слідок відсутності проукраїнської політики в Криму...

— Чому б Україні не ввести другу державну мову, зробити її більш комфортною, аніж Росія, і вже росіяни будуть їхати в Київ з Москви?

— Цього не можна робити, це призведе до формального поглинання України. Вже й так нині в Україні (нагадаємо, мова — про 2008 рік! — КК) домінують російські ЗМІ, російські книги, російська культура. Мені це говорити важко, бо я й сам пишу книги російською. Але при цьому, як людина, що дивиться відсторонено, маю констатувати, що якщо ми хочемо зберегти державність, то повинні деякі речі робити саме так. Це якщо ми хочемо зберегти державність. Хоча, можливо, комусь іншому все рівно, жити в Росії, Україні чи взагалі виїхати в США.

Я говорю не з точки зору окремого індивідуума, а з точки зору державності України. Я б із задоволенням ратував за введен-

ня російської мови, але якщо ми хочемо, щоб Україна була окремою державою, ми маємо зберегти мовну відмінність, ми повинні будувати свій сектор національності, свій ракетний щит!...

ДОВІДКА «КОЗАЦЬКОГО КРАЮ»

Валентин Володимирович Бадрак (нар. 1968 року в Черкасах) — український російськомовний письменник, публіцист. Фахівець у сфері впливу засобів масової інформації. Автор низки книжок та публікацій у сфері мотивації людської діяльності, розвитку особистості, а також безпеки держави. Розробник методу геніє-терапії.

У 1989 році закінчив Рязанське вище повітряно-десантне училище, а у 1996 році — Київський національний лінгвістичний університет. Кандидатська дисертація — «Фактори ефективності впливу друкованих ЗМІ (преси) на електорат» (Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2000).

Учасник програм США «Foreign Policy Challenges Facing the United States and Europe» (1998) та «The Harvard Ukrainian National Security Program» (2000).

Від 1999 року і до нинішнього часу — директор неурядової, аналітичної організації «Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння» (ЦДАКР).

ВАЛЕНТИН БАДРАК: «НАШЕ ПРОТИСТОЯННЯ НЕ ОБМЕЖУЄТЬСЯ ВІЙСЬКОВИМИ ЗМАГАННЯМИ...»

Восени 2021 року президент України Володимир Зеленський на форумі YES Brainstorming бесідував з журналістом — ведучим програми BBC HARDtalk Стівеном Сакуром. Відповідаючи на питання Сакура про реальність повноцінної війни з Росією, Зеленський сказав: "Вважаю, може бути..."

Це спричинило фурор у світових ЗМІ. Реальність такого розвитку подій підтвердив і Валентин Бадрак. Втім, даючи пояснення виданню «День» на фоні російсько-білоруських навчань «Захід-2021», що пройшли у вересні, військовий експерт

підкреслив: Україна не стоїть на місці у підготовці армії. А для Росії «холодним душем» є не тільки потужні спільні навчання з НАТО, а навіть парад до 30-річчя Незалежності, де іноземні військові союзники стали поруч з українцями...

«Коли мова йде про навчання України й Білорусі, то дуже небезпечно закріплення закріплення Росією фактично союзу з Білоруссю і готовність останньої надати свою територію не лише для військових баз, але й для того, щоб можна було здійснювати провокації або військову агресію по відношенню до України, — заявив «Дню» Бадрак. — Фактично,

російська сторона цього досягла і президент Білорусі Лукашенко хоч і опосередковано, але підтвердив таку ситуацію. Під час навчань Росії з Білоруссю йдуть дуже активні відпрацювання не лише взаємодії, але й нової техніки і нових засобів ураження».

При цьому експерт наголошує, що Україна в свою чергу значно посилила якість і кількість військових навчань і маневрів із залученням великої великої кількості військових НАТО та інших країн, дружніх нашої державі.

«Одним з психологічних факторів став парад до 30-річчя незалежності Укра-

їни, — говорить Валентин Бадрак. — Той факт, що в параді взяла участь достатньо велика кількість західних держав, свідчить про те, що було нанесено істотний психологічний удар Російській Федерації. Це вагомий фактор у нашому протистоянні, яке не обмежується військовими змаганнями. Багато відбувається на рівні людського сприйняття», — зазначив Бадрак.

На військовому параді до 30-ї річниці відновлення державної незалежності України зведений підрозділ Повітряних Сил очолив уродженець Черкащини, командир 204-ї бригади тактичної авіації, учасник АТО, льотчик 1 класу, полковник Віктор Меретін.

ВИЙШОВ ДРУКОМ УНІКАЛЬНИЙ ФОЛІАНТ «УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ» ДО ПІДГОТОВКИ ВИДАННЯ ДОЛУЧИВСЯ Й ЧЕРКАЩАНИН

11 жовтня у Національному заповіднику «Софія Київська» відбулася загальнонаціональна презентація книги "Українська державність: історико-правничі нариси", яка присвячена тисячолітній історії державотворення в Україні.

"Якщо взяти з точки зору історичної справедливості, історичного розвитку, я думаю, що це одна з найбільш потужних цеглин, яка може стати основою відродження української державності. Адже в ній настільки комплексно проаналізовані всі питання, які стосувалися української державності, там проведено всі дискусії з точки зору історії України, яка не просто переповідається російськими каналами, а яка сформована на основі первинних документів фаховими істориками. Я вважаю, що це один із таких найпотужніших вузлів, який може дати поштовх для української державності", – цитує Укрінформ Голову Верховної Ради Руслана Стефанчука, який був присутній на презентації видання.

Він зауважив, що книга "Українська державність: історико-правничі нариси" стала основою указу Президента України Володимира Зеленського про встановлення Дня Української Державності, а також законопроекту, який передбачає встановлення 28 липня вихідним днем – Днем Української Державності.

"Ми святкуємо День Незалежності України. Це чудове свято, але ми маємо розуміти, що це фактично день відновлення незалежності України, тому що нашої державі набагато більше тисячі років. Ми маємо визнати цей факт, очистити це історичне коріння від зазіхань і спробувати довести всьому світові, що будь-які спроби анексувати історію України не вдасться нікому. Ми – єдина, унікальна держава, яка є однією з найстаріших у Європі", – підсумував спікер парламенту.

Водночас у межах презентації книги, згідно з указом митрополита Київського і всієї України Блаженнішого Епіфанія, відзначено осіб, які долучилися до створення видання. Зокрема, Голову Верховної Ради

Руслана Стефанчука відзначено орденом святого рівноапостольного князя Володимира першого ступеня, правознавця Олександра Святоцького аналогічним орденом другого ступеня, науковців Богдана Моркляника, Ольгу Середу та Юрія Баланюка – відповідним орденом третього ступеня.

Видання "Українська державність: історико-правничі нариси" підготовлене за ініціативи Всеукраїнської правозахисної організації "Меморіал" імені Василя Стуса (голова – Степан Кубів) у співпраці з Мистецьким Фондом імені Короля Данила та Інститутом історії НАН України.

Над фундаментальною працею обсягом майже тисячу сторінок працювали

Владика Епіфаній та Голова ВПО «Меморіал» Степан Кубів під час презентації в Софії Київській

різногалузеві фахівці з усієї України. До редакційної колегії видання увійшов, зокрема, Андрій Кравець, який представляє Черкащину у Раді Всеукраїнської правозахисної організації «Меморіал».

Як відомо, 24 серпня 2021 року Президент Володимир Зеленський підписав указ №423/2021 "Про День Української Державності". 25 серпня глава держави зареєстрував у Верховній Раді законопроект №5864 "Про внесення зміни до статті 73 Кодексу законів про працю України щодо встановлення святкового дня – День Української Державності", який передбачає встановлення 28 липня вихідним днем – Днем державності України.

ІЗ ЖОЛУДЯ ХОЛОДНОЯРСЬКОГО ДУБА ЗАЛІЗНЯКА ВИРІС НОВИЙ ДУБ – У РОДИНІ КОМАНДИРА БРИГАДИ «ХОЛОДНИЙ ЯР»

Про символічну подію, яка єднає Визвольну боротьбу українців кількох століть, повідомляється на офіційній сторінці у соціальних мережах 93-ї окремої механізованої бригади ЗСУ «Холодний Яр».

«На першому фото – 1100-літній дуб Максима Залізняка. Це найбільше дерево в Україні, що входить в десятку найбільших дерев Європи. Воно росте на території урочища Холодного Яру за селищем Будю у Черкаській області. Це саме той дуб, листя з якого прикрашають патч 93-ї бригади Холодний Яр», – йдеться у повідомленні військового підрозділу.

Із вуст в уста передавали легенди про те, що Максим Залізник, ватажок селянського повстання Коліївщина, неодноразово відпочивав під цим віковичним дубом, проводив під ним військові наради. Розповідають, що бували тут і Богдан Хмельницький, і Северин Наливайко, і Тарас Шевченко. Дуб також є свідком боротьби козаків Холодноярської республіки з більшовиками у 1918-1922 роках. Нині ж тут вшановують героїв-холодноярців на фестивалі нескореної нації «Холодний Яр».

Під час відвідування Холодному Яру командир 93-ї бригади полковник Дмитро Брижинський знайшов жолудь під дубом Залізняка. Рідні командира вирішили посадити цей жолудь.

І от цього літа діти надіслали батькові фото – «дитинка» легендарного дуба росте прямо на підвіконні.

«Нехай росте та міцнішає так само, як і наше військо, яке продовжує національно-визвольну боротьбу вслід за пращурами-холодноярцями!» – наголошують у повідомленні воїни бригади «Холодний Яр».

Ілюстрації: фотки дуба і його саджанця постав поруч, а між собою їх з'єднай емблемою бригади ЗСУ (виріж її по контуру щита).

Символічно те, що каштан з дуба Залізняка проріс у молоді деревце у родині командира 93-ї бригади ЗСУ "Холодний Яр", у патчі (емблемі) якого – зображення саме цього дуба...

ПОГЛЯД З ПОЛЬЩІ

РЕЖИСЕР ФІЛЬМУ «ЧЕРКАСИ» ТИМУР ЯЩЕНКО: «ВИСЛІВ «ЧЕРКАСИ ЧИНИТИМУТЬ ОПІР» ПІШОВ У НАРОД...»

З 2010 року Тимур Ященко проводить більше часу в Польщі, де має родину, аніж в Україні. Проте рідне місто не забуває, а своїм фільмом про знаменитий тральщик «Черкаси», який до останнього чинив спротив окупантам у Криму, прославив назву рідного міста далеко за межами нашої країни. У жовтні з відомим режисером-земляком поспілкувалося видання «ПроВсе».

ЦИТАТА:

— Однозначно Черкаси відіграли важливу роль для становлення мене як людини і режисера. Тут я виріс, жив до 22 років. Тут отримав комплексний набір травм, тут був сформований мій «соціальний пакет» — оточення, люди, життєві події, які мене «зробили». Тут пройшла моя юність, Дніпро був дуже

важливим. Зараз я розумію, що велика вода і потяг до неї сформувався саме в Черкасах. А Дніпро у нас широченний. До речі, саме тут на дамбі я знімав кадри свого першого аматорського фільму.

Окрім міста відіграла роль і черкаська діаспора в Києві. Ми там тримаємося один одного, дружимо всі — така групка творчих людей з Черкас. В кулуарах кіноіндустрії є навіть таке поняття як «Черкаська мафія».

ПЛАНИ

На запитання журналістів «ПроВсе» щодо того, в яких жанрах режисер планує попрацювати в подальшому, Тимур Ященко відповів: «Історичне кіно, драма і чорна комедія... Про Черкаси я знімав би, мабуть, кримінальну історію».

ЩО ПОДОБАЄТЬСЯ В ЧЕРКАСАХ

«Дамба. Найперші — прибережні зони. Тобто й Долина троянд, і сквер «Чайка», музей, пагорб Слави. Улюблений район — центральний, бо я тут неподалік і жив, на Хрещатику».

На пряме запитання щодо того, як прославлений режисер ставиться до того, що фраза з фільму «Черкаси чинитимуть опір!» з подачі міського голови Черкас Анатолія Бондаренка стала популярною й поза фільмом, знаменитий режисер-черкашанин відповів: «Цей вислів взагалі пішов у народ і я радий цьому. Мені сподобався постер з «народної творчості», де замість головного героя — міський голова...»

Командир тральщика «Черкаси» Юрій Федаш і міський голова Черкас Анатолій Бондаренко, а між ними в центрі з парасолею — режисер «Черкас» Тимур Ященко

ПОГЛЯД З КІПРУ

ЗАСНОВНИК ТЕАТРУ ПАРОДІЙ РУСЛАН ПЕСКОВИЧ: «В ЧЕРКАСАХ ДОРОГИ КРАЩІ, АНІЖ НА КІПРІ»

Руслан Пескович — засновник відомого театру пародій «Smile», що підкріплює своєю унікальною творчістю різні країни світу, став відомим у Туреччині, Ізраїлі, Італії. Пародист, якому у жовтні виповнилося 37 років, сім років тому остаточно переїхав на Кіпр. Восени 2021 року, розмовляючи з журналістами видання «Вичерпно», відзначає, що в Україні й Черкасах помітні позитивні зміни і підкреслює, що постійно слідкує за новинами в місті й державі.

ЦИТАТА

«Я підписаний на всі новинні пабліки, канали, сторінки політиків як черкаських, так і українських. Мені це цікаво, мені важливе життя тут. У мене тут батьки, і до локадну я приїжджав декілька разів на рік...

Мені пощастило, що моя дружи-

на теж українка, і ми познайомилися саме на Кіпрі. Це відбулося на карнавалі, тому ми часто жартуємо, що двом українцям потрібно було поїхати з України, щоб знайти одне одного на острові у Середземному морі».

ПЛАНИ

Випускник Одеського медінституту, Руслан Пескович розпочинав кар'єру пародиста у рідних Черкасах — ще 22 роки тому. Нині на Кіпрі, окрім театру пародій, має разом з дружиною ще й власну косметологічну клініку.

Серед планів на майбутнє, якими поділився з виданням «Вичерпно», є й творчий вечір у Черкасах, в наступному, 2022 році: «Він відбувається в драматичному театрі 22 квітня. У нашу програму входитиме багато номерів-пародій на українських зірок. Є що показати людям,

Артист-пародист Пескович давно «окопався» на курортному Кіпрі, але у захваті від парків, тротуарів і доріг Черкас

хоча б на півтори-дві годинки занурити їх у щось позитивне, добре, смішне. Приїдуть мої колеги з Києва, учасники і фіналісти шоу «Україна має талант», черкаський шоу-балет «Ренесанс», ансамбль «Аквапель». Підготовка вже відбувається...»

ЩО ПОДОБАЄТЬСЯ В ЧЕРКАСАХ

На запитання, чи відбулися якісь суттєві зміни в місті за той період карантину, коли артист не приїздив у рідні Черкаси, талановитий артист і лікар, що живе на курортному острові Середземномор'я, захоплено зазначив: «Звичайно! Це і тротуари, і парки, і ландшафтний дизайн, і дороги. Місто дуже змінилось і розвивається. Можна навіть сказати, що в Україні дороги кращі, ніж у нас на Кіпрі...»

ВОЛОДИМИР СКУБАЄВ СТВОРИВ У ЧЕРКАСАХ ПЕРШИЙ В ЄВРОПІ БУДДІЙСЬКИЙ ХРАМ

4 жовтня залишив цей світ Володимир Скубаєв — творець храму Будди в Черкасах, Учитель школи кунг фу, клану 5-и бойових котів "Ша-фут-фань". Володимир Іванович — один з тих, чис ім'я завжди згадуватимуть в Черкасах, розповідаючи дітям і внукам, звідки в місті будівля як з Лаосу, створена людьми трохи "не від світу цього", які планету Сіріус згадували частіше, аніж рідну планету...

Міський голова Черкас Анатолій Бондаренко так відгукнувся на цю подію:

«Зупинилося серце засновника одного з найбільших буддистських храмів у Європі — Храму Білого Лотоса — Володимира Скубаєва. Він був потужною особистістю, людиною, яка була натхненна своєю справою та жив нею, ділився своїм досвідом і знаннями з учнями. Храм Білого Лотоса став справжнім туристичним магнітом нашого міста та приваблював гостей з усього світу. Щирі співчуття його рідним, близьким та друзям. Вічна світла пам'ять...»

«СНАББИ І СНУББИ»: СПОРТСМЕНИ-БЛИЗНЮКИ ПРОСЛАВИЛИ ЧЕРКАСИ У СВІТІ

Братам-близнюкам Усаковським 10 жовтня виповнилося по 53 роки. Сергію — на 20 хвилин раніше, аніж Юрію...

У 1990-х, коли багато спортсменів "прославилися" у кримінальних хроніках, ці "два брата-акробата" прославили рідні Черкаси у позитиві — чудовими голами в іграх футболу й футзалу.

Починали грати в черкаських командах "Ротор" і "Хімік", але вже у 1993-у, коли їм виповнилося по 25,

брати потрапили до збірної України з футзалу. У 1994 році одного з них вже визнали найкращим бомбардиром турніру в Арабських Еміратах, а іншого — турніру в Росії. У 1995-у обидва проголошені найкращими гравцями турніру "Артус Кап" у Німеччині. А в 1996-у їх імена прогрімали на Чемпіонаті світу, де іспанські вболівальники прозвали

братів "Снаббі і Снуббі". Вдома в Черкасах їх, до речі, вболівальники називали "братами Кузями"...

У 2019 році найкращим гравцем чемпіонату України серед ветеранів 50+ визнаний Сергій Усаковський. У Юрія є всі шанси досягти того самого на наступному чемпіонаті — він же все-таки молодший на 20 хвилин...

ПРОЄКТ «ХОЛОДНИЙ ЯР – ЗЕМЛЯ ВІЛЬНИХ» ПРОПАГУВАТИМЕ ІСТОРІЮ БАГАТОЛІПНЬОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ

Благодійний фонд соціального розвитку Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» за підтримки Українського культурного фонду (УКФ) реалізує проєкт «Створення експозиції «Холодний Яр – земля вільних». В рамках проєкту передбачено створення у музеї села Медведівка нової експозиції, присвяченої множинності змістів Холодного Яру – природного об'єкта та місця боротьби за волю і свободу.

Впродовж двох років команда проєкту працювала над підготовкою грантової заявки для подачі на програму «Інноваційний культурний продукт» УКФ. Проходження всіх етапів відбору та переговорної процедури успішно завершилися підписанням грантової угоди, реалізація якої завершується цієї осені.

Холодний Яр – це унікальне місце, з яким пов'язано безліч історичних подій: Козаччина, Гайдамаччина, Коліївщина, Холоднорська організація; особливий простір, який змінював людську свідомість з покори загарбникам на готовність до боротьби; надзвичайні історичні

постаті: Максим Залізняк, Семен Неживий, брати Чучупаки. Саме тут, впродовж століть, під одним й тими ж гаслами, з одними з тими ж ідеями люди із однаковими іменами-псевдо боролися, переслідувані загарбницькою владою. Тривалий час нас змушували забути про них, намагалися висміяти та зганьбити, показати злодіями і грабіжниками. Цей проєкт – борг пам'яті людям, які віддали своє життя за волю України. Він має дати відповідь на питання: що означала воля і свобода для холодноярців протягом століть і чим сьогодні ці поняття є для кожного з нас.

Нова експозиція розповідатиме про роль Холодного Яру у становленні Української дер-

жавності. Її провідною ідеєю, лейтмотивом будуть слова Тараса Шевченка «...І повіє огонь новий з Холодного Яру» з вірша «Холодний Яр».

Партнером проєкту виступає НІКЗ «Чигирин»; ініціатива проєкту підтримана Історичним клубом «Холодний Яр» та Українським інститутом національної пам'яті. Серед членів команди проєкту відомі дослідники та популяризатори історії Холодного Яру – Євген Букет та Роман Коваль.

Створення експозиції «Холодний Яр – земля вільних» відновить історичну справедливість щодо увічнення пам'яті борців різних часів за незалежність України у Холодному Яру; стане новою платформою для презентації історії регіону, новим туристичним об'єктом, що сприятиме розвитку культурно-пізнавального туризму.

Яніна ДІДЕНКО,
Олена ТРОЩИНСЬКА

ЗА ПІДТРИМКИ

УКРАЇНСЬКИЙ
КУЛЬТУРНИЙ
ФОНДБЛАГОДІЙНИЙ ФОНД СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НІКЗ «ЧИГИРИН»
НАЦІОНАЛЬНИЙ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЗАПОВІДНИК «ЧИГИРИН»

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЄКТУ

ХОЛОДНИЙ ЯР – ЗЕМЛЯ ВІЛЬНИХ

13 ЖОВТНЯ 2021 Р. 15.00 ГОД

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДУ:
ЧЕРКАСЬКА ОБЛ., С. МЕДВЕДІВКА
МЕДВЕДІВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

ЗОБРАЖЕННЯ ЗІ СПІЛЬНОГО ВИСТАВКОВОГО ПРОЄКТУ УІНП ТА НІКЗ «ЧИГИРИН» «ХОЛОДНИЙ ЯР – ЗЕМЛЯ ВІЛЬНИХ»

ХОЛОДНИЙ ЯР РЕКЛАМУЮТЬ... ЧЕРЕПИ ЧЕКІСТІВ

Потужним авторським малюнком проілюстрував заклик до патріот відвідувати Холодний Яр відомий художник, музикант і громадський діяч Юрій Журавель.

На своєму малюнку художник зобразив три черепи, нанизані на дерево і табличку: «Холодний Яр. Чекістам проїзд заборонено». Верхній череп – у матроській «безкозирці», інший – у «будьонівці», ще один – без головного убору й розрубаний шаблею – схоже, символізує місцевих колабораціоністів, посібників московсько-більшовицьких окупантів.

У задумку малюнку закладено відсилання до історії Визвольної боротьби початку ХХ століття.

Безпосередній учасник подій Холодноярщини Юрій Горліс-Горський у своєму знаменитому романі «Холодний Яр» згадував ті часи: «Під'їжджаємо... На обрізаного молоденького ясена нанизано через прорізи тринадцять людських черепів із вишкіреними зубами. До чола верхнього черепа прибито табличку з написом: «Володіння Холодного Яру. Проїзд чекістам суворо заборонений». Чомусь здається, що й самі кістяки сміються над цим жартом.

– Оцих сім верхніх, біліших, – це штаб ударної групи Бобринської ЧК на чолі з уповноваженим Станайтісом, латишем. А нижчих не знаю. Це мельничанські хлопці пожартували.

– Де вони їх набрали?!

– Хіба мало їх тут по лісах валяється?! Торік лисиць трупами так обгодували, що перестали курей красти по хуторах. Отак, по-людськи, подумаєш – жаль людей. Але що зробиш? Слова «боротьба» і «жаль» взаємно виключають одне одного... Ще прийдеться лисиць годувати, якщо нами не нагодують...

МУЗИЧНО-ЕТНОГРАФІЧНИЙ КОМПЛЕКС
ДИКИЙ ХУТІР

ПОКРОВА В ХОЛОДНОМУ ЯРУ! ДО ДНЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА, ДНЯ УКРАЇНСЬКОГО ВОЇНСТВА

13 жовтня 2021 р.

- 11.00 – с. Медведівка. Школа. Круглий стіл «Українська історія: холодноярський вимір», в рамках реалізації проєкту створення експозиції «Холодний Яр – земля вільних». Учасники: науковці, краєзнавці, громадські діячі та реалізатори проєкту.
- 15.00 – с. Медведівка. Музей Визвольної боротьби «Холодний Яр». Презентація проєкту «Холодний Яр – земля вільних» та підписання меморандів про співпрацю.
- 17.00 – м. Кам'янка. Кам'янський Грот, історична пам'ятка кінця 18 століття. Відкриття виставки скульптур Руслана НАЙДИ. «Войовниці Великого Степу. Козачки-Амазонки».
- 18.00 – с. Медведівка. Будинок культури. Святковий концерт лідера гурту «ТІНЬ СОНЦЯ» Сергія ВАСИЛЮКА та учасників художньої самодіяльності Медведівського будинку культури. Учасники: Тарас ЧУХЛІБ, Євген БУКЕТ, Юрій МИТРОФАНЕНКО, Юрій ЛЯШКО, Сергій ВАСИЛЮК, Руслан НАЙДА, вояки 93 ОМБр «Холодний Яр» та 3-го полку спецпризначення ім. Св'ятослава Хороброго і т.д. Координатор: Богдан Легоняк, тел.: 096-439-77-42, 095-439-77-42.

14 жовтня 2021 р.

- 9.00 – Хутір Буда, ярмарок народних майстрів. Книжковий ярмарок. Реєстрація за тел. 067-238-47-57.
- 11.00 – Хутір Буда. Храм Праведного Петра Багатостраждального (Калнишевського). Молебень за Україну. Посвята в джури Вільного козацтва Холодного Яру. Молебень за воїнами, які загинули в боротьбі за Україну. Освячення зброї. Реєстрація за тел. 067-238-47-57.
- 12.00-19.00 – Хутір Буда. Літературно-музична сцена. Поет Василь КОВТУН. «Голос Майдану» Володимир ГОНСЬКИЙ. Роман КОВАЛЬ – презентація книги «Микола Міхновський. Спогади, свідчення, документи». Євген БУКЕТ – «Чигиринщина і гайдамацький рух XVIII ст.». Вручення Літературної премії ім. Юрія Горліса-Горського за 2021 р. (ім'я лауреата поки тримаємо в таємниці). Концерт Визвольної пісні: Василь ЛЮТИЙ, Юрій МАРШТУПА та гурт «ЧЕРКАСЬКІ КОЗАКИ». Охочі виступити з поезіями та піснями звертайтеся до координаторів: Василь КОВТУН, тел. 067-441-58-03; Андрій КУПЧИН, тел. 067-721-74-02. Майстеркласи, козацькі виступи та змагання.
- 17.00 - 21.00 – с. Мельники, біля сільського клубу. Перегляд документального фільму; хода; перформанс із смолоскипами. Запалюйте новий вогонь Холодного Яру разом з нами! Координатор Катерина, тел. 096-092-31-10.

Холодний Яр
ІСТОРИЧНИЙ КЛУБГО ТУРИСТИЧНИЙ РУХ
ЧИГИРИНЩИНИМіністерство культури України
Національний історико-культурний заповідник
«Чигирин»ДИКИЙ ХУТІР
Музейно-етнографічний комплексМІСЦЕ РОЗТАШУВАННЯ
ХОЛОДНОГО ЯРУСВЯТКУЙТЕ
ПО-ХОЛОДНОЯРСЬКИ!

Черкаська обл., Чигиринський р-н, Холодний Яр, хутір Буда (біля дуба Максима ЗАЛІЗНЯКА)

Вхід виключно у захисних масках. Дотримуйтеся дистанції 1,5 м.

“Де сонце сходить? у Чигирині!”

Дві сотні років тому ці слова заміняли українським патріотам гасло й відповідь «Слава Україні! Героям слава!»

І в наш час є не так вже й багато людей, здатних пожертвувати теплим місцем під сонцем заради високої ідеї української нації. У XIX столітті таких було ще менше – бо навіть ті, кого називали «декабристами», хоч і прагнули до змін на краще, та при цьому у більшості своїй не бачили Україну поза межами «великої імперії» – Московщини. Справжнім променем світла у темному царстві азіатського панування стала спілка українських автономістів, яка у жандармських документах фігурувала як «Малоросійське таємне товариство»...

1825 року в Україні відбулися масові арешти учасників так званого Південного товариства декабристів. Учасників заговору проти царя «здав» агент жандармерії, капітан В'ятського полку Аркадій Майборода. Поки тривали арешти, капітан пригадав, що керівник Південного товариства Павло Пестель якось говорив у конфіденційній розмові, що є ще якесь таємне товариство, яке співпрацює з польськими таємними товариствами і прагне волі для України. Викликаний на допит Пестель зізнався, що справді чув про таке товариство націоналістичного спрямування і вказав на його засновника – Василя Лукашевича. Слідом за Пестелем на допитах про таємне товариство українців і про Лукашевича як його керівника розповіли й інші чільні декабристи – Михайло Бестужев-Рюмін та Матвій Муравйов-Апостол. Третього дня місяця лютого 1826 року за Василем Лукашевичем зачинилися двері Петропавлівської фортеці – сумновідомої в'язниці, куди часто потрапляли українці, які прагнули Волі. Фактично рівно за сто років до описуваних подій у «Петропавлівці» помер арештований Петром Першим за спробу «автономізації» України гетьман Павло Полуботок, а через 20 літ після Лукашевича поріг фортеці переступить ув'язнений письменник і «кирило-мефодіївський братчик» Пантелеймон Куліш...

Арештований за доносом Василь Лукич Лукашевич був з давнього козацько-старшинського роду, що вів походження від наказного перяславського полковника Луки Коломійченка. Син генерал-майора здобув чудову освіту і мав блискучу кар'єру – спочатку у Колегії іноземних справ, а потім на високій посаді статського радника при міністрові внутрішніх справ імперії, яким тоді був теж українець і нащадок старшинського козацького роду – Віктор Кочубей. Коли у Франції відбулася буржуазна революція, Лукашевич був серед тих, хто підтримав її вільнолюбні ідеї. Українці в усі часи були найменш благонадійними з точки

зору жандармської охоранки. Розголосу, скажімо, набула справа українця Іларіона Шишкіна з Чернігівщини, якого було жорстоко покарано за те, що «под впливом французької революції» плюнув на портрет московського царя. А Лукашевича звільнили з МВС за те, що хтось доніс, що він... за столом підняв тост «За Наполеона Бонапарта!»

Пішовши у відставку, він упродовж 18 років очолював дворянство Переяславського повіту Київщини. Після вторгнення військ Наполеона Лукашевич, який підтримував революційні ідеї Бонапарта, але аж ніяк не його претензії

автономіста» – програмного документа створеного ним товариства. «Катехізис» передбачав боротьбу за скасування кріпацтва, ліквідацію самодержавства і здобуття незалежності для України. Все, що свідки у справі знали з «Катехізису» – це те, що він розпочинався словами: «Де сонце сходить? У Чигирині!», бо учасники товариства використовували ці слова як гасло-вітання і відповідь на нього. Також із допитів арештованих декабристів «Південного товариства» випливало, що до «Малоросійського таємного товариства» входили виключно українці – на тому «розвіддані» жандармської охоранки і вичерпувалися...

Зрозумівши з невпевненості слідчого, що той не має достатньо доказів, Василь Лукашевич спокійно і виважено відповідав на запитання численних допитів під час кількомісячного ув'язнення. Довіру слідчого здобув тим, що не відмовився ні від слів про Чигирин, ні від того, що за одностудієм мав саме українців. Заявив, що про Чигирин постійно нагадувалося як про столицю гетьмана Хмельницького, який за союзника собі взяв московського царя. А чому тільки українці? Бо кому ж, як не українцям, треба весь час нагадувати, що московити – їхні «братя»? Сказав, що товариство взагалі не було оформлене – так, збиралися собі просто вряди-годи у Києві і в Борисполі побесідувати – та й не більше того. Можна лише гадати, як нащадкові козаків вдавалося приховувати іронію в очах і в голосі...

Не дуже вірилося в те слідчому, але реальних доказів крамольності задумів підслідного не було. Інші, хто проходив у справі «таємного товариства» як співучасники (серед них, до речі, був і письменник Іван Котляревський), теж описували свої зустрічі з Лукашевичем як «ісключительно мирное чаепітє і бесіди на тему історії і искусства». Нічого істотного не дало слідству і «відпрацювання контактів» Лукашевича у Києві, Полтаві, Чернігові, у Золотоноші на сучасній Черкащині. Співзасновник товариства Михайло Новиков на той час взагалі помер, і родичі спалили усі його документи.

Можливо, саме тому до наших часів не дійшов і «Катехізис автономіста».

Василя Лукашевича, який був звільнений, але до кінця життя перебував під наглядом жандармерії, не стало у вересні 1866 року – він був похований поруч з дружиною на Книшовому цвинтарі (знищеному у радянські часи), поблизу родового помістя в Борисполі. Та не щезли ідеї, посіяні ним на полі боротьби за волю нації.

Організація, умовно названа жандармами у кримінальній справі «Малоросійським таємним товариством», стала ще однією ланкою подальшої боротьби проти московського панування...

Твори соратника Лукашевича, Івана Котляревського, сприяли остаточному оформленню літературної української мови, яку весь світ, окрім найгіршого ворога України, визнає наймиліозвучнішою...

Під впливом «Катехізиса автономіста» Лукашевича пізніше творилася програма «Кирило-Мефодіївського братства», до якого входив Тарас Шевченко...

Цікава ще одна деталь: серед нащадків роду Лукашевичів – Андрій Білецький, сучасний націоналіст, депутат Верховної Ради України, якого всі більше знають як воїна і командира полку «Азов», у складі якого і черкашан багато...

Таємне товариство "автономістів" рівнялося на Чигирин часів гетьмана Хмельницького... (малюнок Артура Орльонова)

Гасло й відповідь: «Де сонце сходить? У Чигирині!» пробуджували в Україні птаха-Фенікса, який мав відродити козацьку славу...

на окупацію українських та інших земель Європи, відзначився створенням і оснащенням найбільш боєздатного добровольчого підрозділу з українців свого повіту. При цьому підрозділ вибудовувався за принципом давньої козацької сотні, а кінями, їжею та амуніцією їх оснащували тогочасні «волонтери», серед яких меценатством відзначився знов-таки Василь Лукашевич.

На час арешту у справі «Малоросійського таємного товариства» Лукашевич мав найвищі відзнаки імперії, серед яких – орден Святого Володимира та орден Святої Анни з діамантами, та вони не допомогли б, якби не розум, витримка і холонокровність українця. Лукашевич був автором підпільного «Катехізиса

У РІК БИКА МАЄМО НЕ ЗАБУВАТИ, ЩО ЦІ ТВАРИНИ ДЛЯ НАШИХ ПРЕДКІВ ЗНАЧИЛИ...

У Кайтанівці на Черкащині тисячі років тому створили язичницьке капище з биком, а одна з місцевих річок на досі має присвячену дику турму назву...

Андрій КРАВЕЦЬ

Апереду – ще чотири місяці Року Бика за китайським календарем, бо тільки у лютому 2022 року на зміну йому прийде Рік Тигра...

Популярними у колекціонерів-нумізматів є монети, відчеканені в Україні срібні з позолотою монети із зображенням тура – первісного бика, останній представник яких щез 1627 року. На аверсі (лицьовому боці) монети розміщена позолочена кістяна пластина у вигляді голови бика-тура (3700 – 3500 роки до н. е.), знайдена археологами на Тернопільщині. На реверсі – фрагмент наскельного малюнка із зображенням тура із Кам'яної Могили (Запорізька область), у гротах і печерах якої містяться кілька тисяч петрогліфів – наскельних малюнків, датованих широким історичним діапазоном: від епохи пізнього палеоліту до середньовіччя.

Директор Державного історико-культурного заповідника «Трипільська культура» Владислав Чабанюк розповідає: в часи трипільців культ вшанування бика, як священної тварини, що уособлювала силу, витривалість і плодючість, був характерний для більшої частини територій України – зокрема, й Черкащини.

У 1951 році на околиці села Кайтанівка на Черкащині було виявлено камінь, який виглядає з-під землі, коли ж його розкопали – побачили величезного бика з каменю. Що цікаво, цей давній язичницький жертвник знайшли сільські хлопчакі, які... випасали у цьому місці корів з телятами. Першим з науковців знахідку описав тодішній директор Уманського краєзнавчого музею Василь Стефанович. Відтоді місцину досліджували не раз, але

точно ідентифікувати вік знахідки трипільської або й давнішої культури наразі не вдалося – більшість дослідників сходяться на тому, що їй не менше 5 тисяч років. Ще до першого візиту науковців місцевий селянин встиг відбити бикову голову, подрібнив камінь-пісковик і використав його для будівництва хатньої печі, проте навіть збережена донині частина скульптури – довжиною і два з половиною та висотою у півтора метри. Частково збереглися й каміні, якими було обкладене святилище і чаша-жертвник, яка була на голові у бика. У радянські часи попід яром, де розташоване капище, проходила вугільна шахта, з-за якої майже по всьому селу пересохла вода в криницях. Вода тоді пропадала всюди, але не в двох стародавніх джерелах біля святилища кам'яного бика...

Ще у XVII столітті французький інженер і картограф Гійом Боплан, подорожуючи Україною, залишив нам не тільки письмові згадки про укріплення і «генеральську резиденцію» в Черкасах, замок у Каневі і монастир у Трахтемирові, а й свідчення про ще живих тоді степових диких турів. І хоча практично одразу по тому вони остаточно вимерли, проте збереглися у народних піснях, переказах, у назвах річок і населених пунктів. Так, на Львівщині є райцентр Турка, на Волині – Турійськ, а села Журавка і Лебедин (донедавна – Шполянського району) Черкащини розташовані на річці, яка називається Турія.

Цікаво, що ще століття тому на Уманщині «турами» називали найбільших і найсильніших биків – видатний зоолог-дослідник Микола Шарлемань у 1914 році занотував такі фрази уманчан, як «погнав турів», «напувати турів».

Тим часом, навіть у мові сучасних селян Черкащини збереглося

Ці українські бичок з корівкою намальовані спеціально для «Козацького краю» художником з Умані, про якого ми писали у попередньому номері газети – Василем Власюком, розписаним яким «каски Майдану» носили навіть британсько-американський мільярдер Річард Бренсон і экс-президент Польщі Лех Валенса. «Тваринний оберіг» залишається актуальним не лише до завершення нинішнього року, а й на початку наступного, 2022-го...

висловлювання «коштує, як коро-ва» – як відгомін давніх традицій шанування цієї тварини, яка завжди цінувалася у наших краях. Хоча... «Цінування» виразилося, зокрема, і у величезній скульптурі бика біля ЧПК – м'ясокомбінату в Черкасах, і в опудалі дикого зубра, що досі зберігається у Черкасах в обласному краєзнавчому музеї. Мало хто знає, що вполював цього нещасного зубра у Біловезькій пущі ще століття тому, 1910 року тодішній дворецький палацу Лопухиних-Демидових у Корсуні – відтоді й опудало збереглося...

Проте вшановують цих тварин на Черкащині й іншим чином.

Скажімо, бик став єдиною реальною твариною, зображеною поруч міфічними єдинорогом і птахом-феніксом на гербі міста Тальне.

У лютому 2021 року в Черкасах, у обласному художньому музеї стартувала виставка «Перетворення». Презентуючи свої витвори, заслужена майстриня, художник-кераміст Ольга Отнякіна-Бердник зазначила: «Цей проект – про перетворення старого на нове, сумного на веселе, а монохромного на кольорове... І навпаки».

Ії «диво-звірів», які були представлені на виставці – ліплених з глини, випалених у печі і роз-

мальованих вручну – давно знає вже весь світ. «Чарівну» глину для перших фігурок брала з Нечаївки під Черкасами. А з глини тієї ліпили посуд і ритуальні предмети ще давні трипільці, поселення яких виявили біля Нечаївки археологи...

Відтоді майстерно поєднує у своїх диво-звірах відгомін різних епох, вірувань і традицій, культур різних народів з глибинним корінням, яке їх єднає. До відкриття цьогорічної виставки Ольга Отнякіна-Бердник підготувала цілу «череду» корівок і бичків. Як завжди – з українським розмахом яскравих розписів-орнаментів...

Популярними в Черкасах і поза межами області стали і м'які іграшки, виконані в українських традиціях і водночас сучасні й оригінальні – бички й корівки від відомої черкаської майстрині Олеси Теліженко та «TELIZHENKO fashion house». Веселі звірята, що символізують 2021 і початок 2022 року за китайським календарем – з нашими вишитими візерунками. «І чужого навчається, і свого не цурається», – як казав колись ще один відомий черкашанин...

Буй-Туром («могутнім туром») прозваний був київський князь Святослав Всеволодович, який захищати Русь від половців після поразки князя Ігоря виступив з воїнами-дружинниками від стін збудованого його батьком храму в Каневі на Черкащині. Псевдонім «Тур» мав знаменитий головнокомандувач УПА Роман Шучевич. Командир роти спецпризначенців батальйону «Донбас» капітан Сергій Петров, який загинув під Ілловайськом влітку 2014 року, теж мав позивний «Тур». А київська спортивна команда з історичного бою має назву «Таурис» – так могутній бик називався ще в Давньому Римі.

Справжні українці знають і цінують історію – і шануючи інші культури, не забувають про власну...

В УКРАЇНІ Є СВІЙ «ХЕЛЛОВІН» – ВЕЛЕСОВА НІЧ

В Україні вже багато років відзначають чужоземне свято Хелловін, у ніч з 31 жовтня на 1 листопада. За легендою, у цю ніч душі всіх померлих приходять на землю та блукають вулицями. Дехто ставиться до цього святкування вкрай негативно, зазначаючи що це «чуже», запозичене свято. Проте запозичена лише назва, адже в українців раніше був свій Хелловін. Існував він за язичницьких часів і звався Велесова ніч (в честь одного з язичницьких божеств), яка святкувалася так само з 31 жовтня на 1 листопада, коли душі усіх померлих спускались на землю.

У ніч на 1 листопада прийнято згадувати хороші речі про своїх померлих родичів, ставити свічку та залишати на вулиці чи на підвіконні чашування для потойбічних гостей. Найбільшою вдачею вважалося побачити у сні в цю ніч когось із померлих родичів.

В українців була традиція у цю ніч запалювати багаття у найвищій точці земельної ділянки, стрибати через вогнище. Також ходили по розпеченому вугіллю – цей процес символізував очищення тіла і духу від злих сил...

Вважається, що у Велесову ніч тоншають кордони між світами. Духи наших предків повертаються до своїх нащадків, щоб навчити і благословити весь рід. Саме тому в українців Велесова ніч була сімейним святом.

Велес – це дохристиянський, язичницький бог. Його вважали богом мистецтва, музики, поезії, краси, таланту, щастя та любові. Покровитель усіх творчих людей, волхвів, вішунів та ясновидців. А також опікун усього живого. Вважали, що саме він відповідальний за розквіт людської душі. Також, Велеса вважали покровителем худоби. Вірили,

що саме він навчив людей співіснувати з природою: обробляти землю, вирощувати зерно й худобу. Він вчив не вбивати тварину, а доглядати за нею, дбати про неї і за це брати у неї молоко чи зістрижене хутро.

Згідно віруванням Велес, перш за все – бог достатку. Тож наші предки шанували його так само сильно, як і Перуна, та ставились з повагою до традицій на Велесову ніч. Недаремно і відомий ресторан під Черкасами на лівому березі Дніпра називається «Велес»...

Про гарбуз – символ не тільки Хелловіну, але й українських свят, пише відома письменниця Лада Лузіна: «Особисто для мене стало дивним відкриттям, що легендарний гарбуз з вогняним оскалом – зовсім не іноземець, а активний учасник ряду давніх народних свят українців», – пише вона.

І наводить цитату українського етнографа Олександра Курочкина, який пов'язує гарбуз зі святом Андрія, що відзначається у листопаді: «У подільських селах із святом Андрія був пов'язаний звичай виготовлення гарбузових масок. Освітлені зсередини свічкою (а пізніше – ліхтариком), у темряві вони нагадували людський череп – чим не український Хелловін? Зазвичай хлопці лякали ними дівчат «на порі», тобто тих, які досягли шлюбного віку».

Лузіна також описує святкування Нового року в Україні – до реформи Петра І його відзначали восени: «На київських базарах влаштовували справжнє свято вогнів і святкували «Одруження свічки». Саме з цього дня в Україні починали працювати при вогні, свічках і скіпках... Й один з перших вогнів Києва спалахував у тому самому гарбузі-світільнику, які ми зараз асоціюємо виключно з іноземним Хелловіном»

За публікаціями ЛАДИ ЛУЗІНОЇ та ВІКТОРІЇ ДЕМИДЮК. Малюнок Дмитра КРИВОНОСА

